

Araştırma Makalesi / Research Article

**ULUSLARARASI İLİŞKİLER ÖĞRETİMİNDE DİJİTAL DÖNÜŞÜM YANSIMALARININ
İNCELENMESİ: TÜRKİYE ÜNİVERSİTELERİ ÖRNEĞİ***

Müge YÜCE^{1**}

Meva BAYRAK KARSLI²

Sinem ÇİLLİGÖL KARABEY³

Öz

Bu çalışmada uluslararası ilişkileri etkileyen yönüyle dijital dönüşümün, Türkiye'deki Uluslararası İlişkiler programlarının eğitim içerikleri ve öğretim teknikleri üzerine yansımaları incelenmiştir. Çalışma kapsamında Türkiye'nin yedi farklı bölgesinden seçilen 11 üniversitenin Uluslararası İlişkiler programlarındaki dijital dönüşüm eğilimlerinin belirlenmesi için ilgili programların müfredatları derinlemesine incelenmiş, öğretim elemanlarının dijital yeterlilikleri belirlenerek dijital dönüşüm süreçlerine ilişkin deneyimleri görüşmeler yoluyla ortaya çıkarılmış ve dijital dönüşüm süreçlerinin öğretim süreçlerine yansımaları öğrenci perspektifinden ele alınmıştır. Bu kapsamda müfredat inceleme kontrol listesi, dijital yeterlilik anketi ve görüşme formu gibi veri toplama araçlarından faydalanılmış, 35 öğretim üyesi ve 102 öğrenci yapılan anketlere katılmış, beş farklı öğretim üyesi ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgularda dijital dönüşümün Uluslararası İlişkiler program müfredatlarına ve ders izlencelerine yeteri kadar yansıtılmadığı ve araştırmaya katılan öğretim üyelerinin bu yetersizlik konusunda ortak kanaate sahip olduğu belirlenmiştir. Öğretim üyelerinin dijital teknolojileri kullanma becerilerinin ve bu becerileri eğitim-öğretim süreçlerine yansıtma düzeylerine ilişkin algılarının yüksek olduğu, bu sonucun öğrenciler tarafından desteklendiği görülmüştür. Çalışmada ulaşılan sonuçlar incelendiğinde yükseköğretim alanındaki yeni küresel rekabetin teknolojik ve dijital dönüşüme adaptasyon ile belirlendiği 21. yüzyılda Türkiye'deki dönüşüm sürecinin kurumsal düzeyde beklenen seviyeye henüz ulaşmadığı, ders içeriklerinin güncellenmesi gerekliliği konusunda bir farkındalığın olduğu, fakat bu farkındalığın müfredat ve ders izlencelerine tam anlamıyla yansıtılmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası ilişkiler programları, Yükseköğretim, Dijital dönüşüm.

JEL Kodları: I23, I29

**EXAMINATION OF DIGITAL TRANSFORMATION REFLECTIONS IN INTERNATIONAL
RELATIONS TEACHING: THE CASE OF TURKISH UNIVERSITIES**

Abstract

In this study, the impacts of digital transformation on the curricula and teaching techniques adopted in International Relations (IR) programs in Türkiye were examined from the perspectives of lecturers and students. This study aims to ascertain the digital transformation tendencies of 11 Turkish universities located in different regions of Türkiye. To determine the digital transformation trends of the chosen universities' IR programs, three basic studies were conducted on the curricula, the faculty members' familiarity with digital tools and technologies, and the instructional strategies used in the courses. Within this context, required data collected by tools such as curriculum review list, digital competence questionnaire and interview form. During data collection process, 35 faculty members and 102 students participated in the surveys and in-depth interviews were conducted with five different faculty members. The participating faculty members agreed that the curricula did not sufficiently represent the digital transition; as per the findings. It was observed that the perceptions of the faculty members regarding their ability to use digital technologies and their level of reflecting these skills to the education processes were high, and this result was supported by the students. When the results of the study are examined, it is found that in the 21st century, when the new global competition in the field of higher education is determined by adaptation to technological and digital transformation, the transformation process in IR programs in Türkiye has not reached the anticipated degree at the institutional level yet, there is an awareness of the need to update course content, but this awareness is not fully reflected on the curriculum and course syllabus.

Keywords: International relations programmes, Higher education, Digital transformation

Jel Codes: I23, I29

* Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Koordinatörlüğü tarafından onaylanarak tamamlanan araştırma projesinde elde edilen bulgulara dayanılarak üretilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler için Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Başkanlığı'ndan 31.03.2021 tarih ve 5/66 karar nolu yazılı izin alınmıştır.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ORCID: 0000-0002-7593-6060.

** **Sorumlu Yazar** (Corresponding Author): muge.yuce@atauni.edu.tr.

² Dr. Öğretim Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi B., ORCID: 0000-0002-9062-6482.

³ Öğr. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, ORCID: 0000-0002-8925-9486.

Başvuru Tarihi (Received): 01.11.2023 **Kabul Tarihi** (Accepted): 26.01.2024

Giriş

Uluslararası sistemde sermaye birikimi, yatırım potansiyeli ve teknolojik kapasitenin Avrupa'dan Asya'ya kaymakta olduğu bir süreç yaşanmaktadır. Bu süreç, sistemin temel aktörleri olan ulus devletlerin güç kapasitelerindeki değişimin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Devletlerin ekonomik, siyasi, teknolojik ve askerî kapasitelerindeki dönüşüm, küresel sistemde bütüncül bir paradigma değişimini de zorunlu kılmaktadır. Sistemin tamamına meydana gelen dönüşüm ve değişim süreci, uluslararası ilişkilerin doğasını anlamak ve yorumlamak üzere yeni ve çok boyutlu bir bakış açısının geliştirilmesini gerekli hale getirmektedir. Bu zorunluluk kapsamında Uluslararası İlişkiler (Uİ) disiplini, yerleşik kavramların mevcut süreci açıklamakta yetersiz kaldığı ve zihinsel bir meydan okumayla karşı karşıya olan alanların başında gelmektedir.

Uluslararası politikanın dinamik doğası Uİ eğitimini oluşturan müfredat içerikleri, öğretim yöntemleri, uzman yeterlilikleri ve eğitim-öğretim alt yapısının sürekli olarak güncellenmesini zorunlu kılmaktadır. 21. Yüzyılın ilk yirmi yılı içerisinde uluslararası politikanın dinamik yapısına ek olarak Uİ eğitimi, teknolojik ve dönemsel fırsat ve meydan okumalarla karşı karşıya kalmıştır. Lisans ve lisansüstü eğitim içerikleri ile alt yapının geliştirilmesini zorunlu kılan en önemli faktörlerin başında dijital dönüşüm gelirken, bu dönüşümün normale göre daha hızlı gerçekleşmesini sağlayan konjonktürel faktör COVID-19 pandemisi sürecinde uzaktan eğitim uygulamalarının yaygınlaşması olmuştur (Güzel ve Özeren, 2021: 168; İlker Kerkez ve Sakallı, 2022: 152; Küçük ve Çavuşoğlu, 2022: 16). Teknolojik gelişim ve dijital dönüşümün bir ürünü olarak ortaya çıkan enformasyon toplumu ve bu toplumun ihtiyaç duyduğu eğitim içeriği ile öğretim tekniklerinin geleneksel yöntemlerle karşılanamayacağı olgusu, diğer tüm disiplinler gibi Uİ disiplinini de etkisi altına almıştır (Canan Sokullu, 2018: 5). 21. Yüzyılı tanımlayan en önemli faktörlerin başında gelen dijital dönüşüm sürecinde uzmanlar, eğitim sistemlerini tüm boyutlarıyla yeniden değerlendirerek, değişen durumlara uyum sağlama yönünde yeni stratejiler geliştirip uygulamakta ve eğitimde dönüşüm gerekliliğini vurgulamaktadırlar (Gürbüz, 2018: 72). Diğer yandan Uİ programlarının temel amacının ülkenin dış politikasının yürütülmesinden sorumlu diplomatların ve uluslararası organizasyonlarda görev yapabilecek donanımda eğitilmiş insan gücünün yetiştirilmesi olduğu göz önüne alındığında Uİ eğitiminin küresel teknolojik gelişme ve yapısal değişimlerden uzakta kalması düşünülemez (Keyman ve Ülkü, 2007: 103). Türkiye'de 52 devlet üniversitesi ve 19 vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 82 Uluslararası İlişkiler, 19 devlet üniversitesi ve 30 vakıf üniversitesinde toplam 54 Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler programlarının bulunması, bu programlarda okutulan müfredat ve öğretim üyeleri tarafından kullanılan yöntem, strateji ve materyallerin standardize edilmesi konusunda önemli bir sorun alanı ortaya çıkarmaktadır (YÖK Atlas, 2022). Bu konu özellikle teknolojik gelişme ve dijital dönüşümün küresel politikaya etkisinin Uİ ders müfredatlarına yansıtılması gibi üzerinde henüz alan uzmanları arasında ortak ilgi ve uzlaşımın olmadığı bir konu olunca çok daha önemli ve karmaşık bir sorun haline gelmektedir.

Türkiye'de Uİ eğitimine ve eğitimde verilen müfredat içeriklerine ilişkin literatür incelendiğinde yapılan çalışmalar; Uİ lisans programlarında okutulan derslerin dağılımının incelenmesi (Keyman ve Ülkü, 2007), ders müfredatlarının lisans ve lisansüstü seviyelerinde karşılaştırmalı analizi (Eyrice Tepeciklioğlu, 2013), teorik derslerde okutulan materyallerin eleştirel pedagojik yaklaşım açısından eleştirisi (Ongur ve Gürbüz, 2019) gibi başlıklar üzerinde varlık göstermektedir. Bu kapsamda dijital dönüşümün küresel politikaya ve sistemin yapısına etkisinin, disiplin içerisinde benimsenen müfredat içeriklerine ne ölçüde yansıtıldığını ele alan çok fazla çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu kapsamda Türkiye'de ilk kez yapılan önemli çalışmalardan birinde Uİ eğitimine teknolojinin entegre edilmesi konu edinilmiştir. Çalışma kapsamında Sokullu ve Tuğtan tarafından 2018 yılında Bahçeşehir ve İstanbul Bilgi Üniversiteleri'nde Uİ lisans ve yüksek lisans programlarında uzaktan eğitim ve harmanlanmış eğitim uygulamaları yoluyla teknolojinin Uİ eğitimine nasıl entegre edilebileceği araştırılmıştır (Canan Sokullu ve Tuğtan, 2018).

Uİ eğitim içeriklerinde dijital dönüşümün küresel politikanın işleyişi üzerindeki etkilerinin yansıtılması konusunun taşıdığı önemden yola çıkarak bu çalışmayla Türkiye’de Uİ programlarında verilen eğitim içerikleri ve uygulanan öğretim teknikleri üzerindeki dijital dönüşümün yansımalarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için ilgili konu başlığının belirlenmiş olmasının temel sebebi, 21. Yüzyılın en önemli niteliklerinden biri olan dijital dönüşümün yükseköğretim alanını radikal şekilde etkilemiş olmasıdır. Küreselleşme, dünya politikası ve diplomasi gibi konularda öğrenci yetiştirmekte olan Uİ programlarının küresel gelişmenin uzağında kalmasının, telafisi imkânsız sonuçlar doğuracağı yadsınamaz bir gerçek olarak görülmektedir. Bu temel gerekçe ile Türkiye’de Uİ programlarının dijital dönüşüme ne ölçüde uyum gösterdiklerinin ve dijital dönüşümün bu alana yönelik etkileri konusundaki algılarının belirlenmesinin Türk yükseköğretim alanı için önem arz ettiği düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle çalışma kapsamında aşağıda yer alan araştırma sorularına cevap aranmıştır.

Uluslararası İlişkiler programlarının müfredatlarında dijital dönüşüme ilişkin yansımalar nelerdir?

Uluslararası İlişkiler bölümlerinde görev yapan öğretim elemanlarının dijital yeterlilik düzeyleri nasıldır?

Uluslararası İlişkiler programlarında öğrenim gören öğrencilerin dijital dönüşüme yönelik deneyimleri nasıldır?

1.Kuramsal Çerçeve

Dijital dönüşüm, bilişim ve iletişim teknolojilerinin sunduğu imkânların kullanımı yoluyla tüm iş süreçlerinde bilginin toplanma ve transfer edilme yöntemlerinde meydana gelen radikal değişimleri; değişime maruz kalan aktörlerin verdikleri tepkisel süreçleri tanımlama anlamında kullanılmaktadır (Vial, 2019: 118; Tübitak Bilgem YTE, 2022; Wessel, Baiyere, Ologeanu-Taddei, Cha ve Blegind Jensen, 2021).

Dijital dönüşüm emek piyasası, devletler tarafından uygulanan sosyal koruma politikaları gibi birçok alanı etkilemekte ve toplumlar ile kurumları değişim yönünde baskılamakta (Misuraca, Pasi ve Viscusi, 2018), sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel yaşamın dijitalleşmesini (digitalisation), bağlantılabilirliğini (connectivity) ve sanallaştırılmasını (virtualisation) içeren çok boyutlu bir değişimi zorunlu kılmaktadır. Bununla birlikte dijital dönüşüm yalnız bu zorunlu değişim ile sınırlı kalmamakta ve sosyal ve beşerî bilimler için radikal etkileri olan sonuçlara yol açmaktadır.

Dijital dönüşüm başlığı altında sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalara ilişkin nicel bir inceleme yapan Hausberg, Liere-Netheler, Packmohr, Pakura ve Vogelsang, (2019) çalışmalarında önemli sonuçlara ulaşmışlardır. Buna göre bilişimsel sosyal bilimler (computational social sciences), sosyal bilim alanı için devrimsel bir fırsat sunmakta fakat bununla birlikte araştırma etiği, disiplinler arası iş birliği ve yöntemler konusunda hâlâ aşılması gereken sorunlar bulunmaktadır (Eloranta, 2015). Nitekim dijital dönüşümün sosyal bilimlerin alt dallarında meydana getirdiği yenilikler, her alan için benzer sorunsalları da beraberinde getirmektedir. Ancak pazarlama, e-ticaret, bankacılık gibi alanlarda dijital teknolojilerin getirdiği yeniliklere uyum süreci daha hızlı olurken kamu yönetimi, siyasal aktörler arası ilişkiler, devletlerarası sistem gibi siyaset bilimi ve yönetim alanlarında bu süreç çoğunlukla daha yavaş ilerlemektedir. Bu sebeple sosyal bilimlerin siyaset bilimi, kamu yönetimi ve ui alanlarında çalışan akademisyen ve uzmanların kendi alanlarında dijital dönüşümü nasıl okuyacaklarına dair henüz yeni oluşan sınırlı bir teorik çerçeve bulunmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar çoğunlukla devletin iç ve dış ilişkilerini düzenlerken kullandığı dijital teknoloji ve platformların geleneksel işleyişi değiştirdiği alanlarda ortaya çıkarılan kavramlar üzerinden şekillenmektedir. Devletin vatandaşlarıyla ilişkileri konusunda çoğunlukla “dijital vatandaşlık”, “e-demokrasi”, “e-vatandaşlık”, “dijital kimlik”, “dijital/akıllı şehirler” gibi kavramlar ön plana çıkarken dış ilişkilerde “dijital diplomasi”, “twitter diplomasisi / twiplomacy”, “siber güvenlik”, “siber savaş” gibi tanımlamalar ile ui ve kamu

yönetiminin geleneksel kuramlarına meydan okunmaktadır (Adesina, 2017; Sharma ve Sisodia, 2021; Göksu ve Özkan, 2021; Green, 2022; Simunjak ve Caliandro, 2019; Sullivan, 2016; Yue ve Beta, 2022).

Eğitimin dijitalleşmesi organizasyonel iyileştirmelerden teknolojik altyapının geliştirilmesine, pedagojik yaklaşımların yenilenmesinden çeşitli kalite anlayışlarının benimsenmesine kadar birçok konuyu kapsamaktadır (Tømte, Fossland, Aamot ve Degn, 2019). Nitekim dijital dönüşüm; kurumların teknolojiye dayalı olarak iş stratejilerinde köklü değişiklik yapması olarak tanımlanmaktadır (Karaman, 2020). Bu tanımın yükseköğretime uyarlanması, üniversitelerin yalnızca iş süreçlerinde değil ders içerikleri, derslerin işleniş şekilleri ve kullanılan materyaller gibi konularda da dijital teknolojilerden faydalanmalarını zorunlu kılmaktadır. Dijital dönüşümün çeşitli alan ve sektörlerde yol açtığı dönüşüm, bu alanlarda istihdam edilecek nitelikli mezunların yetiştirilebilmesi için yükseköğretimin içerik ve öğretim teknikleri konusunda yeni teknolojilere kendisini uyarlamasını bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu kapsamda mevcut teknolojik değişimler üniversitelerin araştırma faaliyetlerinden, öğretim yöntem ve tekniklerine, fikri mülkiyet haklarından kampüs düzenlemelerine kadar birçok politika alanlarını gözden geçirmelerini bir zorunluluk olarak ortaya çıkarmıştır (Duderstadt, 2001). Üniversitelerin değişim baskısı altında kalmalarına sebep olan bir diğer faktör de değişen öğrenci profili olarak kabul edilmektedir. Marc Prensky tarafından 2001 yılında “dijital yerliler” (*digital natives*) olarak tanımlanan yeni kuşağın, dijital teknolojileri ve aygıtların dijital dillerini kolaylıkla anlayabildiklerini, bilgiye çok hızlı şekilde erişebildiklerini söylemektedir (Prensky, 2001).

PwC tarafından 2018 yılında yayınlanan bir rapora göre üniversitelerin dijital dönüşümde başarıya ulaşabilmeleri için gereken adımlar şu şekilde sıralanmıştır:

- Dijital dönüşümün yalnızca üniversitenin bilişim teknolojilerini değil her bölümünü etkilediğini anlamak,
- Tüm dijital etkinlikleri üniversitenin genel vizyon ve stratejileriyle ilişkilendirmek,
- İstekli ve yetenekli dijital yenilikçilerden oluşan topluluklara yatırım yapmak.

Türkiye’de dijital dönüşümün yükseköğretimdeki görünümü incelendiğinde hizmet ve operasyon kombinasyonunu merkeze alan entegre bir dönüşüm hedefinin izlendiği görülmektedir (Karabacak ve Sezgin, 2019).

Yükseköğretimde meydana gelen dijital dönüşüm sürecinin ders içerikleri, kullanılan teknikler ile ulaşılan sonuçların paylaşılma yöntemleri gibi konularda her bilim dalını etkilemesi beklenmektedir. Bu kapsamda sosyal bilimler alanında ve onun bir alt bilim dalı olan Uİ’de dijital dönüşümün etkilerini yadsımak mümkün görünmemektedir. Bu sebeple Sosyal Bilimlerin çalışma yöntemlerinde ve Uİ işleyişinde meydana gelen değişimin sentezlenerek bu yeni bakış açısı ve işleyişin Uİ öğretimine de yansıtılması büyük bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

I. Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemde Wilson Prensipleri’nde en önemli yansımaları bulan idealist yaklaşım ile ortaya çıkan Uİ disiplini, II. Dünya Savaşı sonrası realist bakış açısının argümanları ile yeni bir nitelik kazanmış ve takip eden yıllarda giderek gelişen bir disiplin haline gelmiştir. Ancak 20. Yüzyıl kavramları üzerine kurulmuş olan Uİ disiplini 21. yüzyılın dijital teknolojileri sonrasında “güvenlik”, “ulusal ve uluslararası sınırlar” gibi kavramsallaştırmalarını yeniden tanımlama zorunluluğu içerisine girmiştir.

Küresel siyasette dijital dönüşümün meydana getirdiği yenilikleri, Uİ öğretimine yansıtılmak üzere ilk çalışmalar, Avrupa kıtasındaki yükseköğretim kurumlarının öncülüğünde gerçekleşmiştir. Dijital çağda eğitim kalitesinin sağlanması için disiplinin gerektirdiği öğretim yöntemi ve içeriğin dijital dönüşüme uygun hale getirilmesi gerektiği kabul edilmektedir (Bates, 2019). Bu kabulden yola çıkarak İsviçre’de Zürih Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (ZHAW), “Dijital Çağda

Diplomasi” başlıklı bir ders içeriği oluşturmuştur. 7 günlük teorik bir eğitim ve Londra’ya üç günlük ziyaret ile uygulamalı öğrenimi içeren eğitim programında Kamu Diplomasisi, Halkla İlişkiler ve Lobi Faaliyetleri, Medya Stajı gibi dersler yer almaktadır. Eğitim kapsamında İngiltere’ye yapılacak ziyaret esnasında ise Londra’da Dijital Çağda Diplomasi ve Londra’nın Nation Branding alanında çalışmalar yapan kurumları ile sivil düşünce kuruluşları gibi çeşitli birimlerindeki geziler yer almaktadır (Zhaw Üniversitesi, 2020).

Bir başka Avrupa üniversitesi olan Hollanda Maastricht Üniversitesi’nde “Dijitalleşme ve Politika” başlıklı bir ders müfredata eklenmiştir. Dersin içeriği hakkında verilen bilgiye göre bu dersin amacı, dijitalleşmenin politikayı nasıl etkilediği, dijitalleşmenin demokratikleşme üzerinde güçlendirici mi yoksa aksi yönde mi etkide bulunduğu gibi sorular üzerinde odaklanılmasını sağlamaktır. Bu dersi alan öğrencilerin dijitalleşmenin siyasi güç, siyasi katılım, eşitlik ve kapsayıcılık gibi konularda politikacılara, vatandaşlara ve işletmelere ne gibi avantajlar veya sınırlılıklar getirdiğini tartışmaları beklenmektedir (Maastricht Üniversitesi, 2023). Bu kapsamda dersin hedefleri şu şekilde sıralanmıştır:

Temel siyasi kavram ve uygulamalar üzerinde dijitalleşmenin etkilerinin anlaşılması

Siyasi davranış, siyasi katılım ve kamuoyu üzerindeki kontrol mekanizmaları ile dijital dönüşüm arasında nasıl bir ilişki olduğunun analiz edilmesi,

Demokrasi üzerinde dijitalleşmenin ne yönde bir etkisinin olduğunun analiz edilmesi,

Siyaset alanında meydana gelen dijitalleşmenin, toplumun farklı grupları üzerinde nasıl etkileri olduğunun anlaşılması.

Dijital dönüşümün yükseköğretim ve Uİ programları üzerinde yol açtığı değişim süreci, her bölge ve ülkenin sahip olduğu kültürel arka plan ile ulusal hedefler doğrultusunda benimsenen eğitim politikalarının bir yansıması olarak belirlenmektedir. Yukarıda örnekleri verilen ülke ve programlardan görülebildiği üzere Avrupa merkezli üniversiteler dijital dönüşümü çoğunlukla demokratik değerler, siyasi katılım ve devlet-toplum ilişkilerine odaklanarak ele almaktadırlar. Bu kapsamda bu çalışmanın özgün değeri Türkiye’de Uİ programlarında okutulan ders müfredatlarına dijital dönüşümün nasıl yansıdığını ve bu dönüşümün düzeyini belirleyerek ülkeye özgü değişim dinamiklerini ortaya koyacak olmasıdır.

2. Yöntem

2.1.Araştırma Yöntemi/Deseni/Modeli

Çalışmada elde edilen veriler için Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Başkanlığı’ndan 31.03.2021 tarih ve 5/66 karar nolu yazılı izin alınmıştır. Bu çalışmada Türkiye’de Uİ programlarında verilen eğitim içerikleri ve uygulanan öğretim teknikleri üzerindeki dijital dönüşümün yansımalarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından “Durum Çalışması” yöntemi benimsenmiştir. Durum çalışması, bir durumun bütüncül ve derinlemesine tanımlama ve analiz süreçlerini içerdiğinde, durum kendi ortamında oluştuğunda, duruma ilişkin etkenler arasındaki sınır net bir şekilde belli olmadığında ve birden fazla veri kaynağı olduğunda kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir (Creswell, 2007; Yin, 2003). Bu çalışmada da durum çalışması yönteminin tercih edilme nedenleri aşağıdaki gibidir:

Çalışma kapsamında ülkemizdeki Uİ lisans programlarındaki dijital dönüşüm eğilimlerinin belirlenmesi amacına ulaşılması noktasında; ilgili programların müfredatlarının derinlemesine analiz işlemini gerektirmesi,

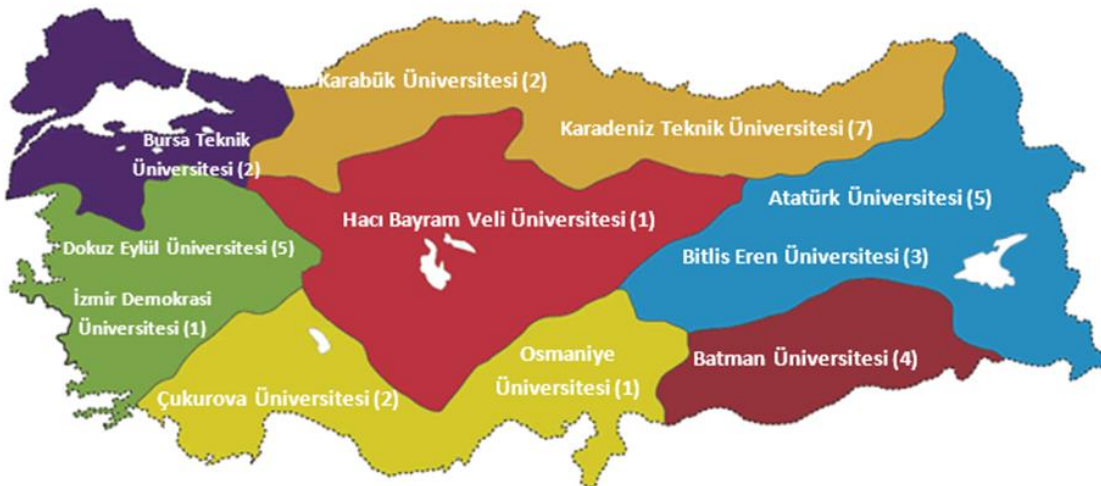
İlgili programlardaki öğretim üyelerinin dijital dönüşüme yönelik eğilimlerinin belirlenmesinin derinlemesine görüşmeler ve öğrenci deneyimlerinin incelenmesini gerektirmesi

Proje kapsamında ülkemizdeki Uİ lisans programlarındaki öğretim üyelerinin dijital dönüşüme ilişkin farkındalık düzeylerinin yükseltilebilmesi noktasında; temel dijital yeterlilikler ve Uİ alanına yönelik dijital yeterliliklerin belirlenmesine ilişkin detaylı içerik analizi yapılmasını gerektirmektedir.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin farklı sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine sahip yedi farklı bölgesinden bir adet köklü bir geçmişe sahip üniversite ile bir adet yeni kurulmuş bir üniversite olmak üzere toplamda 14 üniversite oluşturmuştur. Çalışma grubu belirlenirken öncelikle seçkisiz olmayan amaçlı örnekleme yöntemlerinden "Maksimum Çeşitlilik Örnekleme" yöntemine başvurulmuştur. Maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi, evren içinde var olan tüm farklı durumları yansıtabilecek örneklemlerin seçilmesine olanak sağlayan bir yöntemdir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Projenin amacına ilişkin zengin ve derinlemesine bilgi elde edilebilmesi için ülkemizdeki tüm bölgelerde yer alan üniversitelerden bir köklü ve bir yeni olmak üzere toplamda 14 üniversite belirlenmiştir. Böylelikle araştırma yapılması planlanan toplam 14 farklı üniversitenin (İstanbul Üniversitesi, Bursa Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Karabük Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi ve Osmaniye Üniversitesi) hem bölgesel farklılıkları hem de üniversitelerin dinamiklik, esneklik ve yeni teknolojilere uyum niteliklerinin araştırma sonuçlarına yansımaları beklenmiştir. Ayrıca, öğretim teknikleri ve ders müfredatı içeriklerindeki dijital dönüşüm eğilimlerinin yeni ve eski üniversiteler arasında değişip değişmediğinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Ancak, çalışmanın yürütüldüğü süre içerisinde COVID-19 Pandemisinin Türkiye'de gösterdiği yayılma ve bu yayılmanın önlenmesi amacıyla uygulanan kapanma tedbirleri sonucunda yükseköğretime ara verildiği veya tamamen uzaktan yürütülmesine karar verildiği dönemler olmuştur. Bu sebeple çalışma kapsamında öğretim üyesi ve öğrencilerden toplanması amaçlanan veriler belirlenen 14 üniversitenin 11'inden toplanabilmiştir. Çalışma kapsamında ulaşılan 11 üniversite ve bu üniversitelerden çalışmaya katılan öğretim üyelerinin sayıları bölge bazlı olarak Şekil 1'de sunulmuştur.

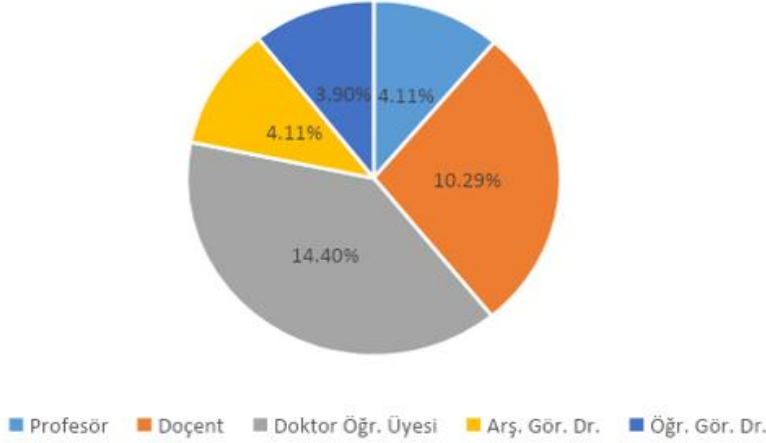
Şekil 1. Üniversiteler ve bu üniversitelerden çalışmaya katılan öğretim üyesi sayıları

Çalışma grubunu oluşturan 11 üniversitede görev yapmakta olan toplam 35 öğretim üyesine ulaşılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan öğretim üyelerinin %23,66'sının erkek, %12,34'ü kadındır. Öğretim üyelerinin unvanlarına göre dağılımı ise %4,11 Profesör, %10,29'u Doç. Dr.,

%14,40'ı Doktor Öğretim Üyesi, %4,11'i Araştırma Görevlisi Dr. ve %3,90'ı Öğretim Görevlisi Doktor şeklinde dağılım göstermektedir (Şekil 2).

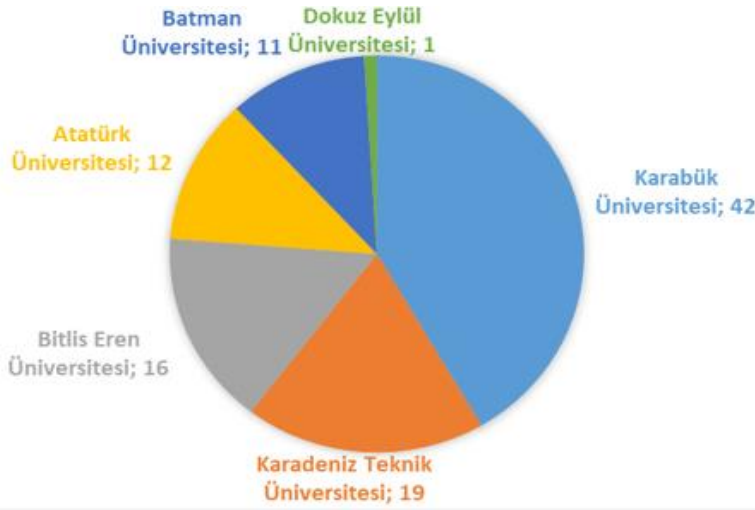
Şekil 2. Öğretim üyelerinin unvanlarına göre dağılımları

Çalışma kapsamında yer alan üniversitelerde Uİ bölümlerindeki programlarındaki dijital dönüşüm süreci ve eğilimine yönelik bilgi elde edebilmek amacıyla bu üniversitelerin ilgili bölümlerinde görev yapan öğretim üeleriyle görüşmeler yapılmıştır. Öğretim üyelerinin seçiminde seçkisiz olmayan amaçsal örnekleme yöntemlerinden “Ölçüte Dayalı Örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Ölçüte dayalı örnekleme yöntemi, bir araştırmada ele alınacak gözlem birimlerinin belirli özellikleri taşıması gerektiğine yönelik ölçütlerin olması durumunda başvurulan amaçsal örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Bu doğrultuda görüşmeler öncesinde öğretim üyelerinin dijital yeterliliklerinin belirlenmesine ilişkin anket uygulanmış, anket sonuçlarına göre örnekleme yer alan her üniversitede dijital yeterlilik seviyesi yüksek olan beş öğretim üyesiyle görüşme yapılmıştır. Proje kapsamında seçilen üniversitelerin Uİ programlarında kayıtlı öğrenciler ile yapılan “Uluslararası İlişkiler Programı Dijital Dönüşüm Değerlendirme Anketi”ne 6 üniversiteden 101 öğrenci katılmıştır. Ankete katılan öğrencilerin 61 tanesi kadın ve 40 tanesi erkektir. Öğrencilerin 55 tanesi 4. Sınıfta, 18 tanesi 3. sınıfta, 17 tanesi 2. sınıfta ve 11 tanesi 1. sınıftadır. Öğrencilerin üniversitelere göre dağılımları Şekil 3’te ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Şekil 3. Uluslararası ilişkiler programı öğrencilerinin üniversitelere göre dağılımı

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışma kapsamında yer alan her bir araştırma sorusunun incelenmesi kapsamında aşağıda yer alan veri toplama araçları kullanılmıştır.

Müfredat İnceleme Kontrol Listesi: Çalışma kapsamında ele alınan üniversitelerin Uİ programlarına ilişkin müfredatları dijital dönüşüm yansımaları bakımından analiz edilmiştir. Analiz sürecinde ders müfredatlarının incelenmesi için temel dayanak noktası, İsviçre Zürih Uygulamalı Bilimler Üniversitesi tarafından hazırlanan "Dijital Çağda Diploması" başlıklı ders programının ve Hollanda Maastricht Üniversitesi tarafından hazırlanan "Dijitalleşme ve Politika" dersinin içeriği olmuştur (Maastricht University, 2023). Temel amacı katılımcıların diplomaside dijitalleşmenin etkilerini anlayabilecek yeterliği kazanması ve uluslararası çevrede meydana gelen dönüşümü anlayabilmek için gerekli olan teorik ve pratik bilgiye odaklanması olan bu derslerin, müfredat içeriği diploması ve dijitalleşme alanlarının kesişme noktalarında meydana gelen güncel gelişmeleri kapsamaktadır. Bu kapsamda ders programında kamu diploması, diplomaside dijital iletişim kanalları ve medya eğitimi gibi konular yer almaktadır. Bu doğrultuda çalışmada incelenen üniversitelerde Uİ müfredatları, dijital çağda diploması kanalları, dijitalleşme ve güvenlik tehditleri, dijital dönüşüm ve siyasal katılım, dijitalleşme ve demokratikleşme gibi konu başlıklarını içerip içermemesi açısından temel bir kontrol listesi geliştirilerek incelenmiştir.

Dijital Yeterlilik Anketi (Öğretim Üyesi): Çalışma kapsamında öğretim üyelerinin dijital yeterliliklerinin belirlenmesine ilişkin olarak online dijital yeterlilik anketi uygulanmıştır. Anket maddeleri oluşturulurken Avrupa Birliği Komisyonu tarafından eğitimcilerin dijital yeterliliklerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda geliştirilmesi amacıyla yürütülen "Eğitimcilerin Dijital Yeterlilikleri için Avrupa Birliği Çerçeve Çalışması" kapsamında geliştirilen bir dijital yeterlilik belirleme çerçevesi olan "Eğitimcilere Yönelik Dijital Yeterlilikler Çerçevesi - Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu)" temel alınmıştır. Bu çerçeve, eğitimcilerin profesyonel ve pedagojik yeterlilikleri ile öğrenen yeterlilikleri kapsamında yapılandırılmış 6 temel dijital yeterlilik alanı ve 22 alt yeterlilikten oluşmaktadır (Redecker, 2017). Bu doğrultuda öğretim üyelerinin dijital yeterlilikleri altı boyutta ele alınmıştır. Bu boyutlar; mesleğinde dijital becerilerin kullanımı, dijital kaynaklar, öğretmen ve öğrenme, değerlendirme, öğrencilerin güçlendirilmesi ve öğrencilerin dijital yetkinliklerinin desteklenmesidir. Bu yeterliliklerin her biri giderek artan altı farklı seviye ile (A1 (Başlangıç), A2 (Kaşif), B1 (Bütünleştirici), B2 (Uzman), C1 (Lider), C2 (Öncü)) açıklanmaktadır. Anket maddelerinin seçilmesi sürecinde her bir yeterlilik alanının orta seviyeleri (B1 ve B2) yansıtan maddelerin

kullanılması yoluna gidilmiştir. Böylelikle maddelerin çok yüksek ya da çok düşük yeterlilikleri yansıtmasının önüne geçilerek maddelerin hedef kitle tarafından daha anlaşılabilir olması sağlanmıştır. Maddeler seçildikten sonra çeşitli üniversitelerde dijital liderlik misyonu edinen, uzun yıllar çevrimiçi ortamlarda ders verme deneyimi olan özellikle uzaktan eğitim ve dijital dönüşüm alanlarında uzman 4 öğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuştur. Sunulan geri bildirimler ve dil değerlendirmesi doğrultusunda gerekli güncellemeler yapılarak ankete son şekli verilmiştir. Sonuç olarak toplamda 6 yeterlilik alanını yansıtan 42 maddeden oluşan anket katılımcılara 5'li Likert ölçeği (1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum) türünde çevrimiçi ortamda uygulanmıştır.

Görüşme Formu (Öğretim Üyesi): Proje kapsamında öğretim üyelerinin dijital yeterliliklerinin belirlenmesine ilişkin online dijital yeterlilik anket uygulamasından sonra derinlemesine incelenmesi gereken konu başlıkları belirlenerek bu amaçla nitel veri toplama aşamasına geçilmiştir. Bu doğrultuda müfredat içeriklerine ilişkin daha derinden bilgi edinme, öğretim üyelerinin öğretim süreçlerini dijitalleştirme noktasında gerçekleştirdikleri etkinlikleri, öğrencileri dijital platformları kullanmaya ne ölçüde ve hangi kanallarla yönlendirdiklerini anlamaya yönelik yedi sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşmeler bireysel görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiş olup, her bir görüşme bir araştırmacının rehberliğinde telefonla veya Zoom platformunda çevrimiçi olarak düzenlenerek kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler anket uygulaması sonuçları esas alınarak beş farklı üniversiteden dijital yeterlilik seviyesi en yüksek olan beş öğretim üyesi ile gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası İlişkiler Programı Dijital Dönüşüm Değerlendirme Anketi (Öğrenci): Proje kapsamında yer alan Uİ bölümlerindeki dijital dönüşüm eğiliminin öğrenci deneyimlerinden hareketle değerlendirilmesi amacıyla online bir anket formu geliştirilmiştir. Anket formu geliştirilirken JISC NUS Benchmarking Tool-The Student Digital Experience (JISC Ulusal Öğrenci Birliği Değerlendirme Aracı - Öğrenci Dijital Deneyimi) değerlendirme aracından faydalanılmıştır (Jisc, 2016). Bu araçta yer alan maddelerden öğrenme-öğretme sürecinin dijital kaynaklarla desteklenmesi, müfredata uygun dijital kaynakların sunulması ve dijital kaynakların kullanımının teşvik edilmesine yönelik maddeler anket kapsamına alınmış böylece anket formunda öğrencilerin eğitim gördükleri programı hem içerik hem de öğretim üyeleri tarafından kullanılan öğretim teknolojisi uygulamaları açısından değerlendirebilecekleri maddelere yer verilmiştir.

Veri Analizi

Çalışmada araştırma sorularının ve veri toplama aracının ilişkisi göz önünde bulundurularak çeşitli veri analizleri yapılmıştır. Bu doğrultuda öğretim üyeleri ve öğrencilere uygulanan anketten elde edilen nicel veriler; betimsel analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz işlemlerinde IBM SPSS 22 programı kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemiyle öğretim üyeleri ve öğrencilerin anket verilerinden elde edilen veriler ortalama ve standart sapması hesaplanarak tablolar halinde sunulmuştur. Uİ programı müfredatlarının dijital dönüşüm kapsamında incelenmesinden elde edilen veriler ve öğretim üyelerinin dijital yeterliliklerinin belirlenebilmesine yönelik yapılan görüşme sorularından elde edilen veriler ise içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Uluslararası İlişkiler Bölümü Müfredatlarında Dijital Dönüşüme İlişkin Yansımalar

Çalışma kapsamında ülkemizdeki çeşitli üniversitelerin Uİ bölümlerinde uygulanan müfredatlar dijital dönüşüm yansımaları açısından incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda ilgili üniversitelerde dijital dönüşümün yansıtıldığı ders adları ve bu derslerde yer verilen konu başlıkları Tablo 1'de sunulmaktadır ilgili üniversitelerde görev yapan öğretim elemanlarının bu kapsamdaki görüşleriyle birlikte açıklanmıştır.

Tablo 1. *Üİ Programları Müfredatlarında Dijital Dönüşüme İlişkin Dersler*

Üniversite	Dijital Dönüşümün Yansıtıldığı Dersin Adı	Dijital Dönüşümün Yansıtıldığı Konu Başlıkları
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler Uluslararası Güvenlik	Bilgi çağı, küreselleşme ve teknoloji Küreselleşme ve Güvenlik
Atatürk Üniversitesi	Uluslararası İlişkiler Uluslararası Güncel Sorunlar	Küreselleşen Dünyada Uluslararası Toplum Küreselleşme
Batman Üniversitesi	Diplomasi Tarihi Dış Politika Analizi	Kamuoyu ve Kitle İletişim Araçları
Bitlis Eren Üniversitesi	Uluslararası Güvenlik Politikası	İletişim Teknolojileri ve Güvenliğe Etkileri
Bursa Teknik Üniversitesi	Uluslararası Güvenlik	Bilgi Teknolojisi
Çukurova Üniversitesi	Karşılaştırmalı Demokratikleşme	Siyasi Katılım Demokratikleşme Sosyal Medya ve Siyaset
Dokuz Eylül Üniversitesi	Diplomatik Yazışma II	Değişen Dünyada Diplomasi
İstanbul Üniversitesi	Diplomacy and Negotiation (Diplomasi ve Müzakere)	Dijital Diplomacy
İzmir Demokrasi Üniversitesi	Milliyetçilik ve Küreselleşme	Diplomasinin Türleri ve Evrimi Küreselleşme ve Egemenlik
Karabük Üniversitesi	Küresel Siyaset: Toplumlar ve Devletler Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi	Küreselleşmenin Yarını Diplomasi ve Propaganda
Karadeniz Teknik Üniversitesi	Globalization and International Development	Teknolojik Gelişmeler ve Küresel Akımlara Etkisi Digital Globalization and International Development (Dijital Küreselleşme ve Uluslararası Gelişmeler)
Mardin Artuklu Üniversitesi	Dış Politika Analizi	Medya ve Dış Politika Analizi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Diplomacy: Concepts, Institutions and Forms (Diplomasi: Kavramlar, Kurumlar ve Formlar) Diplomacy and International Relations (Diplomasi ve Uluslararası İlişkiler)	
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	Uluslararası İlişkiler I	Uluslararası İlişkilerin Küreselleşmesi

Çalışma kapsamında müfredatları incelenen Uİ bölümlerinin dijitalleşme ve dijital dönüşümün uluslararası sistem üzerindeki etkisini yansıtabilecekleri ve alanın temel dersleri olan dersler öncelikli olarak belirlenmiş ve bu derslerin ders izlenceleri incelenmiştir. Bu kapsamda elde edilen verilere göre Uİ anabilim dalı içerisinde yer alan Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Güvenlik, Uluslararası Sistemde Güncel Sorunlar gibi derslerde doğrudan dijital dönüşüm ve dijitalleşmenin etkilerine tahsis edilen bir hafta olmadığı, ancak bu konunun dolaylı şekilde işlenebileceği küreselleşme ve teknoloji, iletişim teknolojileri ve bilgi çağı gibi konu başlıklarına yer verildiği görülmüştür. Diğer taraftan Uİ bölümünün müfredatlarındaki dijital dönüşüme ilişkin yansımalar ilgili alandaki öğretim elemanlarının görüşleri doğrultusunda değerlendirildiğinde; görüşme yapılan öğretim elemanlarının tamamının mevcut yansımaları yeterli düzeyde bulmadıkları ortaya çıkmıştır.

Yapılan incelemede Siyasi Tarih anabilim dalı içerisinde yer alan Diploması, Diploması Tarihi gibi derslerde tarihî süreç ve diplomasinin evrimine yer veren bölümlerin diplomaside dijital dönüşüme yer vermedikleri açık şekilde ortaya konmuştur. Bu kapsamda elde edilen önemli bulgulardan bir tanesi diplomaside kitle iletişim araçlarının rolüne ve kamu diplomasisine ders izlencelerinde yer verilirken, sosyal medya platformlarının diplomasie etkisinin henüz müfredatlara yansıtılmamış olduğudur. Diğer taraftan görüşme yapılan öğretim elemanlarının bu tür yenilik ve değişimleri derslerine farklı şekillerde yansıttıkları görülmüştür. Örneğin; Jeopolitik ve Uluslararası Politika derslerini yürüten öğretim üyeleri ders içeriğinde “Twiplomacy” kavramının analiz edildiğini, Tr-AB İlişkileri dersini yürüten öğretim üyeleri, öğrencileri AB parlamento elemanlarının twitter hesaplarını takip etmeye yönlendirmesi ve twitter paylaşımlarının derslerde analiz edilmesi şeklinde farklı uygulamalar yürüttüklerini ifade etmişlerdir. Bu tür yenilik ve değişimlerin uygulamaya yansımalarının dersin niteliğine bağlı olarak çeşitlilik gösterdiği ayrıca ifade edilmiştir. Örneğin; Dış Politika, Türkiye-AB İlişkileri, Güvenlik gibi dersleri veren öğretim elemanları dijital dönüşümün ilgili derse ve ders içeriğine kesinlikle etkisi olduğunu düşünürken, Meslekî İngilizce, Göç gibi dersler veren öğretim elemanları soruya olumsuz yanıt vererek dijital dönüşümün ders içeriklerini değiştirici bir etkide bulunmadığını belirtmişlerdir.

Dijital dönüşümün Uİ müfredatlarında yer alan ders izlencelerine doğrudan yansıtıldığı iki örnekten bir tanesi İstanbul Üniversitesi’nde okutulan Diplomacy and Negotiation başlıklı dersin Digital Diplomacy konulu haftası iken diğeri; Karadeniz Teknik Üniversitesi Uİ Bölümü müfredatında yer alan Globalization and International Development dersinin Digital Globalization and International Development konulu haftasıdır. Bu örnekler haricinde Çukurova Üniversitesi Siyaset Bilimi alanında yer alan Karşılaştırmalı Demokratikleşme başlıklı dersine sosyal medya ve siyaset konulu bir haftanın eklenmesini sağlayarak dijital dönüşümün etkisini dolaylı yünden ve siyaset bilimi açısından ele alan özgün bir örnek oluşturmuştur.

3.2. Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Elemanlarının Dijital Yetkinlik Düzeyleri

Çalışma kapsamında Uİ bölümlerinde görev yapan öğretim elemanlarının dijital yetkinlik düzeyleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar betimsel olarak analiz edilerek alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Mesleğinde Dijital Becerilerin Kullanımı

Öğretim elemanlarının profesyonel gelişim (iletişim, işbirliği, mesleki gelişim) kapsamındaki maddelere yönelik katılım düzeyleri Tablo 2.’de sunulmuştur.

Tablo 2. *Öğretim Elemanlarının Mesleğinde Dijital Becerilerin Kullanımı Kapsamındaki Maddelere Yönelik Katılım Düzeyleri*

Madde	M
İletişim süreçlerinde (öğrenciler, meslektaşlar, diğer paydaşlar vb.) dijital teknolojileri kullanımım.	3.9
Mesleki alana yönelik gelişimimi desteklemek için dijital teknolojileri kullanımım.	3.9
İletişim amacına ve içeriğine bağlı olarak farklı dijital iletişim kanalları/araçlarını kullanımım.	3.8
Kaynaklarımı, bilgilerimi ve düşüncelerimi paylaşmak (meslektaşlarla, diğer paydaşlarla vb.) için dijital teknolojileri kullanımım.	3.8
Kişisel gelişimimi desteklemek için dijital teknolojileri kullanımım.	3.8
İşbirliği içerisinde kaynaklar geliştirmek için dijital teknolojileri kullanımım.	3.6
Pedagojik gelişimimi desteklemek için dijital teknolojileri kullanımım.	3.5
Genel Ortalama	3.8

Tablo 2 incelendiğinde Uİ bölümü öğretim elemanlarının dijital iletişim, işbirliği ve mesleki gelişim boyutlarından oluşan mesleğinde dijital becerilerin kullanımına ilişkin dijital yeterlilik maddelerine katılım düzeylerinin oldukça yüksek (M= 3.8) olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının katılım düzeyleri madde bazlı olarak incelendiğinde ise maddelere yönelik ortalamaların oldukça yakın olduğu tespit edilmiştir.

Dijital Kaynaklar

Öğretim elemanlarının dijital kaynaklar (arama, seçme, değiştirme, oluşturma, yönetme, koruma, paylaşma) kapsamındaki maddelere yönelik katılım düzeyleri Tablo 3.'te sunulmuştur.

Tablo 3. *Öğretim Elemanlarının Dijital Kaynaklar Kapsamındaki Maddelere Yönelik Katılım Düzeyleri*

Madde	M
Dijital öğrenme kaynakları bulmak için internette uygun arama stratejileri kullanımım.	3.9
Dijital öğrenme kaynakları seçerken güvenilirliğini, öğrenci grubuma ve özel öğrenme hedeflerime uygunluğunu değerlendiririm.	3.9
Kendi oluşturduğum veya kullandığım dijital öğrenme kaynakları için geçerli olan telif hakkı kurallarına dikkat ederim.	3.9
Kendi dijital öğrenme kaynaklarımı (sunum, video, ses, resim vb.) oluştururum.	3.8
Dijital öğrenme kaynaklarımı uygun şekilde düzenler ve saklarım.	3.8
Kullandığım dijital öğrenme kaynaklarımı öğrenme bağlamına uydurmak için bazı temel değişiklikler yaparım.	3.5
Dijital öğrenme kaynaklarımı dijital ortamlara yükleyerek, bağlantı vererek veya yerleştirerek paylaşıyorum, örn. kurs web sitesinde veya blogda.	3.1
Genel Ortalama	3.7

Tablo 3 incelendiğinde Uİ bölümü öğretim elemanlarının arama, seçme, değiştirme, oluşturma, yönetme, koruma, paylaşma boyutlarından oluşan dijital kaynaklara ilişkin dijital yeterlilik maddelerine katılım düzeylerinin oldukça yüksek (M=3.7) olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının katılım düzeyleri madde bazlı olarak incelendiğinde ise özellikle dijital kaynak arama ve seçme becerilerin ilişkin maddelere katılımın daha yüksek olduğu, dijital kaynak paylaşımına ilişkin maddelere katılımın ise kısmen daha düşük olduğu görülmektedir. Çalışma kapsamında Uİ alanındaki öğretim elemanlarının dijital kaynak kullanımına ilişkin deneyimleri sorulduğunda ise çoğunlukla Microsoft PowerPoint sunumlarını tercih ettikleri ortaya çıkmıştır.

Öğrenme ve Öğretme

Öğretim elemanlarının öğrenme ve öğretme (öğretme, rehberlik, iş birliğine dayalı öğrenme, öz düzenlemeli öğrenme) kapsamındaki maddelere yönelik katılım düzeyleri Tablo 4.'de sunulmuştur.

Tablo 4. *Öğretim Elemanlarının Öğrenme ve Öğretme Kapsamındaki Maddelere Yönelik Katılım Düzeyleri*

Madde	M
Öğrencilere sunduğum rehberlik hizmetlerinde dijital teknolojileri (örn. e-posta veya mesajlaşma) kullanırım.	4.0
İşbirliğine dayalı faaliyetlerde öğrencileri dijital teknolojileri kullanmaya teşvik ederim.	3.9
Öğrencileri, bireysel öğrenme etkinliklerini ve ödevlerini desteklemek için dijital teknolojileri kullanmaya teşvik ederim.	3.8
İşbirlikçi dijital öğrenme ortamlarında öğrencilerle etkileşime girer, izler ve rehberlik sağlarım.	3.6
Dijital teknolojilerin öğrenciler tarafından iş birliğine dayalı bilgi üretimi için kullanıldığı ortak etkinliklere yer veririm.	3.4
Dijital içeriklerin (örn. videolar, interaktif aktiviteler) öğretim sürecine entegrasyonunu organize eder ve yönetirim.	3.3
Dijital cihazların (örn. sınıf içi teknolojileri, öğrencilerin cihazları) öğretim sürecine entegrasyonunu organize eder ve yönetirim.	3.1
Öğrencilerin çalışmalarını kaydetmelerine ve sergilemelerine olanak sağlamak için dijital teknolojileri (örn. e-portfolyo, öğrenci blogları) kullanırım.	2.6
Genel Ortalama	3.5

Tablo 4 incelendiğinde Uİ bölümü öğretim elemanlarının öğretme, rehberlik, iş birliğine dayalı öğrenme, öz düzenlemeli öğrenme boyutlarından oluşan öğrenme ve öğretmeye ilişkin dijital yeterlilik maddelerine katılım düzeylerinin yüksek (M=3.5) olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının katılım düzeyleri madde bazlı olarak incelendiğinde ise öğrenme ve öğretme süreçlerinde özellikle rehberlik (M=4.0) ve iş birliğine (M=3.9) dayalı faaliyetlere ilişkin dijital yeterliliklerinin yüksek olduğunu düşündükleri görülmektedir. Diğer taraftan öğretim elemanlarının öğrencilerin dijital platformlarda öz düzenlemeli öğrenme yeterliliklerinin geliştirilmesine ilişkin maddeye katılımlarının orta düzeyde olduğu (M=2.6) görülmektedir.

Çalışma kapsamında öğrenme ve öğretme süreçlerinde dijital yaklaşım/ yöntem/ araç-gereç kullanımına ilişkin Uİ alanındaki öğretim elemanlarının görüşleri ayrıca alınmıştır. Öğretim elemanları Covid-19 Pandemi sürecinin meydana getirdiği izolasyon sürecinin eğitim süreçlerinde dijital platformların kullanımını hızlandırdığını belirtmişlerdir. Bu süreçte bazı üniversiteler bünyesinde Öğrenme Yönetim Sistemlerinin (ÖYS) mevcut olmaması nedeniyle öğretim elemanları Zoom ve Microsoft Teams gibi uygulamalar aracılığıyla canlı dersler yürüttüklerini ifade etmişlerdir.

Değerlendirme

Öğretim elemanlarının değerlendirme (değerlendirme stratejileri, kanıt analizi, geri bildirim ve planlama) kapsamındaki maddelere yönelik katılım düzeyleri Tablo 5.de sunulmuştur.

Tablo 5. *Öğretim Elemanlarının Değerlendirme Kapsamındaki Maddelere Yönelik Katılım Düzeyleri*

Madde	M
Dijital değerlendirme araçlarının (örn. sınavlar, oylama sistemleri) öğrencilerin ilerlemesine yönelik zamanında geri bildirim sağlamak için kullanılabileceğinin farkındayım.	3,9
Elektronik olarak gönderilen ödevlere not vermek ve geri bildirim vermek için dijital teknolojileri kullanırım.	3,8
Dijital teknolojileri daha sonra kâğıt formatında yönetilecek olan değerlendirme görevleri (sınav kâğıdı vb.) oluşturmak için kullanırım.	3,5
Öğrenme ve öğretme sürecini değerlendirmek için dijital platformlardan elde edilen verileri kullanırım.	3,5
Öğrencilere geri bildirim ve tavsiyelerde bulunurken öğrencilerin ilerlemesine ilişkin bir genel bakış oluşturmak için dijital teknolojileri kullanırım.	3,5
Biçimlendirici veya özetleyici değerlendirme için dijital teknolojileri kullanırım, örn. dijital sınavlar, e-portfolyolar, oyunlar.	3,3
Genel Ortalama	3,6

Tablo 5 incelendiğinde Uİ bölümü öğretim elemanlarının değerlendirme stratejileri, kanıt analizi, geri bildirim ve planlama boyutlarından oluşan değerlendirmeye ilişkin dijital yeterlilik maddelerine katılım düzeylerinin yüksek (M=3.6) olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının katılım düzeyleri madde bazlı olarak incelendiğinde ise değerlendirme süreçlerinde özellikle sınav, anket vb. süreçlerde dijital değerlendirme araçlarının kullanımına (M=3.9) ilişkin dijital yeterliliklerinin yüksek olduğunu düşündükleri görülmektedir. Çalışma kapsamında değerlendirme süreçlerinde dijital yaklaşım/ yöntem/ araç-gereç kullanımına ilişkin Uİ alanındaki öğretim elemanlarının görüşleri alındığında ise yine özellikle COVID-19 Pandemi sürecinde sınavların online olarak gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Öğrencilerin Güçlendirilmesi

Öğretim elemanlarının öğrencilerin güçlendirilmesi (erişilebilirlik, farklılaştırma ve kişiselleştirme, aktif katılım) kapsamındaki maddelere yönelik katılım düzeyleri Tablo 6.'da sunulmuştur.

Tablo 6. Öğretim Elemanlarının Öğrencilerin Güçlendirilmesi Kapsamındaki Maddelere Yönelik Katılım Düzeyleri

Madde	M
Kullandığım dijital teknolojilere tüm öğrencilerin erişmesini sağlarım.	3,8
Dijital kaynakları seçerken, değiştirirken veya oluştururken olası erişilebilirlik sorunlarını dikkate alır ve özel ihtiyaçları olan öğrenciler için alternatif veya telafi edici araçlar veya yaklaşımlar sunarım.	3,7
Dijital teknolojilerin farklılaşmayı ve kişiselleştirmeyi destekleyebileceğinin farkındayım, örn. farklı düzey ve hızlarda seçenekler sunarak.	3,6
Öğrencilerin aktif katılımı için motive edici ve ilgi çekici dijital teknolojiler örn. animasyonlar veya videolar kullanırım.	3,6
Öğrencilerin dijital teknolojileri aktif bir şekilde kullanmalarını öğretim sürecinin merkezine koyarım.	3,2
Öğrencilerin farklı hızlarda ilerlemelerine, farklı zorluk seviyelerini seçmelerine ve/veya etkinlikleri tekrar etmelerine olanak tanıyan bazı öğrenme aktivitelerini seçer ve kullanırım, örn. sınavlar veya oyunlar.	3,1
Genel Ortalama	3,5

Tablo 6 incelendiğinde Uİ bölümü öğretim elemanlarının erişilebilirlik, farklılaştırma ve kişiselleştirme, aktif katılım boyutlarından oluşan öğrencileri güçlendirmeye ilişkin dijital yeterlilik maddelerine katılım düzeylerinin yüksek (M=3.5) olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının katılım düzeyleri madde bazlı olarak incelendiğinde ise öğrenenleri güçlendirme faaliyetleri kapsamında özellikle öğrenenlere sunulan dijital teknolojilerin erişilebilirliğinin sağlanmasına (M=3.8) yönelik dijital yeterliliklerinin yüksek olduğunu düşündükleri görülmektedir. Diğer taraftan öğrenenlerin özelliklerine göre kişiselleştirilmiş materyal ve etkinlik sunmaya dayalı maddeye katılımın (M=3.1) nispeten daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin Dijital Yetkinliklerinin Desteklenmesi

Öğretim elemanlarının öğrencilerin dijital yetkinliklerinin desteklenmesi (dijital okuryazarlık, dijital iletişim ve iş birliği, dijital içerik oluşturma, adil kullanım) kapsamındaki maddelere yönelik katılım düzeyleri Tablo 7.'de sunulmuştur.

Tablo 7. *Öğretim Elemanlarının Öğrencilerin Dijital Yetkinliklerinin Desteklenmesi Kapsamındaki Maddelere Yönelik Katılım Düzeyleri*

Madde	M
Öğrencileri dijital teknolojileri güvenli ve bilinçli bir şekilde kullanmaya teşvik ederim.	4,0
Öğrencileri bilgiye erişim noktasında dijital teknolojileri kullanmaya teşvik ederim.	3,9
Öğrencileri içerik oluşturmak için dijital teknolojileri kullanmaya teşvik ederim.	3,6
Öğrencileri, diğer öğrencilerle, eğitimcilerle ve/veya üçüncü şahıslarla etkileşimde bulunurken dijital teknolojileri kullanmaya teşvik ederim.	3,6
Öğrencilere bilgiye erişim noktasında dijital teknolojileri kullandıkları öğrenme etkinlikleri uygulayarak bilgi ve medya okuryazarlığını geliştiren faaliyetlerde bulunurum.	3,4
Öğrencilerin dijital içerik üretmek için dijital teknolojileri kullandıkları öğrenme etkinlikleri uygulamam, örn. metin, fotoğraf, diğer resimler, videolar vb.	3,4
Öğrencilerin iletişim için dijital teknolojileri kullandıkları öğrenme etkinlikleri uygulayarak uygun iletişim stratejileri ve kanalları seçme noktasında rehberlik ederim.	3,4
Öğrencilere dijital ortamlarda özel hayatın ve kişisel verilerin nasıl korunacağına dair bilgilendirmelerde bulunurum, örn. şifrelerin kullanılması, sosyal medya ayarlarının yapılması.	3,1
Genel Ortalama	3,6

Tablo 7 incelendiğinde Uİ bölümü öğretim elemanlarının dijital okuryazarlık, dijital iletişim ve iş birliği, dijital içerik oluşturma, adil kullanım boyutlarından oluşan öğrencilerin dijital yetkinliklerinin desteklenmesine ilişkin dijital yeterlilik maddelerine katılım düzeylerinin yüksek (M=3.6) olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının katılım düzeyleri madde bazlı olarak incelendiğinde ise öğrencilerin adil kullanım konusunda bilgilendirilmesi (M=4.0) ve öğrencileri bilgiye dijital olarak erişmeye teşvik etmeye (M=3.9) ilişkin dijital yeterliliklerinin yüksek olduğunu düşündükleri görülmektedir. Diğer taraftan öğrenenlerin kişisel verilerini koruma noktasında desteklenmesine dayalı maddeye katılımın (M=3.1) nispeten daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında ayrıca Uİ programında ders yürüten öğretim elemanlarının öğrencilerin dijital yetkinliklerini desteklemelerine ilişkin görüşleri alınmıştır. Öğretim elemanlarının derslerinde öğrencilerin dijital yetkinliklerini destekleme ve geliştirme noktasında birtakım uygulamalardan faydalandıkları görülmüştür. Derslerde öğrencilere e-mail yazma kurallarını öğretme, çevrimiçi derslerin yürütüldüğü programları (Zoom ve Microsoft Teams) aktif şekilde kullandırma ve ders esnasında/sonrasında yazı, görsel, video gibi materyaller ekleyebildikleri sanal ya da dijital panolardan (Padlet) faydalanma noktasında birtakım uygulamalar yürüttükleri tespit edilmiştir. Ancak özellikle Uİ alanında dijital dönüşüm ile ortaya çıkan değişimi anlayabilme, yorumlayabilme ve yönetebilme gibi konularda öğrencilerin dijital yetkinliklerinin desteklenmesi noktasında danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sağlamak adına bir öğretim elemanlarının görevlendirilmesi veya öğrenci kulüplerinin kurulması gibi herhangi bir yapılanmanın olmadığı ifade edilmiştir.

3.3. Uluslararası İlişkiler Programlarındaki Dijital Dönüşüm Eğiliminin Öğrenci Deneyimleri Açısından İncelenmesi

Uİ programlarındaki öğretim elemanlarının dijital dönüşüm eğilimlerinin öğrenci perspektifinden de incelenmesi amacıyla öğrencilere online bir anket formu uygulanmıştır. Anket formunda öğrencilere eğitim gördükleri programı hem içerik hem de öğretim elemanları tarafından kullanılan öğretim teknolojisi uygulamaları açısından değerlendirmelerine yönelik maddeler

verilmiş ve bu maddelere katılım düzeylerini 1 ile 5 arasında belirtmeleri istenmiştir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlar “*Öğrenme ve Öğretme Sürecini Dijital Kaynaklarla Destekleme*”, “*Müfredata Uygun Dijital Kaynaklar Sunma*” ve “*Dijital Kaynakların Kullanımını Teşvik Etme*” başlıkları altında sınıflandırılarak her bir boyutta yer alan maddelerin ortalamaları aşağıda sunulmuştur.

Öğrenme ve Öğretme Sürecinin Dijital Kaynaklarla Desteklenmesi

Öğrencilerin, öğretim elemanlarının öğrenme ve öğretme sürecinin dijital kaynaklarla desteklemeleri kapsamındaki maddelere yönelik katılım düzeyleri Tablo 8.’de sunulmuştur.

Tablo 8. *Öğrencilerin Öğrenme ve Öğretme Sürecinin Dijital Kaynaklarla Desteklenmesi Kapsamındaki Maddelere Yönelik Katılım Düzeyleri*

Madde	M
Bireysel öğrenme etkinlikleri ve derse ilişkin görevlerde dijital teknolojileri kullanmaya yönelik teşvik ederler.	3.4
İşbirliğine dayalı faaliyetlerde dijital teknolojileri ve öğrenme ortamlarını kullanmaya teşvik ederler.	3.4
Öğrencilerle iletişim kurmak için dijital teknolojileri kullanırlar.	3.4
Rehberlik hizmetlerinde dijital teknolojileri (örn. e-posta veya mesajlaşma) kullanırlar.	3.4
Dijital cihazların (örn. sınıf içi teknolojileri, öğrencilerin cihazları) öğretim sürecine entegrasyonunu organize eder ve yönetirler.	3.3
Birbirinden farklı dijital öğrenme aktivitelerini kullanırlar. (örn. sunumlar, BİT kullanımı vb.)	3.3
Değerlendirme süreçlerinde dijital değerlendirme aktivitelerine (e-portfolio, quizler, çevrimiçi sınavlar, sanal mülakatlar) yer verirler.	3.3
İletişim ve iş birliği için dijital teknolojileri kullandırıcı öğrenme etkinlikleri uygularlar.	3.2
Not alma, referans verme, etiketleme, iyileştirme ve inceleme gibi dijital öğrenme davranış ve becerilerini geliştirmemiz konusunda bizleri bilgilendirir ve desteklerler.	3.2
Özel ihtiyaçları olan öğrenciler için alternatif veya telafi edici araçlar veya yaklaşımlar sunarlar.	3.1
Derse aktif olarak katılabilmemiz için motive edici ve ilgi çekici dijital teknolojiler (örn. animasyonlar, videolar) kullanırlar.	3.1
İletişim amacına ve içeriğine bağlı olarak farklı dijital iletişim kanalları ve araçlarını kullanırlar.	3.1
Özel ihtiyaçları olan öğrenciler için alternatif veya telafi edici araçlar veya yaklaşımlar sunarlar.	3.1
Dijital öğrenme kaynakları seçerken güvenilirliğini nasıl sağlayacağımız konusunda bilgilendirmeler yapar.	3.1
Dijital ortamlarda özel hayatın ve verilerin nasıl korunacağına dair bilgilendirmelerde bulunurlar. (örn. şifrelerin kullanılması, sosyal medya ayarlarının yapılması vb.)	3.1
Genel Ortalama	3.2

Tablo 8 incelendiğinde Uİ bölümü öğrencilerinin, öğretim elemanlarının öğrenme ve öğretme sürecinin dijital kaynaklarla desteklemelerine ilişkin maddelere katılım düzeylerinin orta düzeyde (M=3.2) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin katılım düzeyleri madde bazlı olarak incelendiğinde ise öğretim elemanlarının bireysel öğrenme etkinlikleri ve derse ilişkin görevlerde dijital teknolojileri kullanmaya yönelik teşvik etme, iş birliğine dayalı faaliyetlerde dijital teknolojileri teşvik etme, iletişim ve rehberlik konusunda dijital teknolojileri kullanma (M=3.4) eğilimler öğretim elemanlarının dijital ortamlarda özel hayatın ve verilerin nasıl korunacağına dair bilgilendirme yapmalarına (M=3.1) dayalı maddeye katılımlarının nispeten daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Müfredata Uygun Dijital Kaynaklar Sunulması

Öğrencilerin, öğretim elemanlarının müfredata uygun dijital kaynaklar sunmaları kapsamındaki maddelere yönelik katılım düzeyleri Tablo 9.’da sunulmuştur.

Tablo 9. Öğrencilerin Müfredata Uygun Dijital Kaynaklar Sunulması Kapsamındaki Maddelere Yönelik Katılım Düzeyleri

Madde	M
Derse özgü dijital öğrenme kaynaklarını (sunum, video, ses, resim vb.) oluşturur/kullanırlar.	3.6
Dijital öğrenme kaynaklarını kurs web sitesi veya blog gibi dijital ortamlara yükleyerek veya bağlantı vererek paylaşırlar.	3.4
Mesleki alana yönelik gelişimimi desteklemek için dijital teknolojileri kullanırlar.	3.3
Çalışmalarımızı kaydetme ve sergilememize olanak sağlamak için dijital teknolojileri (örn. e-portfolyo, öğrenci blogları) kullanırlar.	3.3
Genel Ortalama	3.4

Tablo 9 incelendiğinde Uİ bölümü öğrencilerinin, öğretim elemanlarının müfredata uygun dijital kaynaklar sunmalarına ilişkin maddelere katılım düzeylerinin yüksek düzeyde (M=3.4) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin katılım düzeyleri madde bazlı olarak incelendiğinde ise öğretim elemanlarının derse özgü öğrenme kaynakları oluşturma/kullanma (M=3.4) eğilimlerinin yüksek olduğunu düşündükleri görülmektedir. Diğer taraftan öğrencilerin, öğretim elemanlarının mesleki alana yönelik gelişimi destekleyici dijital teknolojileri kullanma, çalışmaları saklama ve sergileme konusunda dijital teknolojileri kullanmaya teşvik etmelerine (M=3.3) dayalı maddeye katılımlarının nispeten daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Dijital Kaynakların Kullanımının Teşvik Edilmesi

Öğrencilerin, öğretim elemanlarının dijital kaynakların kullanımını teşvik etmeleri kapsamındaki maddelere yönelik katılım düzeyleri Tablo 10.'da sunulmuştur.

Tablo 10. Öğrencilerin dijital kaynakların kullanımının teşvik edilmesi kapsamındaki maddelere yönelik katılım düzeyleri

Madde	M
Kullandığı dijital teknolojilerin herkes tarafından erişilebilir olmasını sağlarlar.	3.5
Dijital verileri bulabilme, yorumlama ve kullanabilme konularında yol gösterirler.	3.3
Bilgiye erişim için dijital teknolojileri kullanmaya teşvik ederler. (örn. ödevlerde.)	3.3
Dijital iletişim becerisi kazanabilmemiz konusunda bizleri desteklerler.	3.3
Dijital teknolojileri güvenli ve bilinçli bir şekilde kullanmaya teşvik ederler.	3.3
Diğer öğrencilerle ve eğitimcilerle iletişim ve iş birliği kurmak için dijital teknolojileri kullanmaya teşvik ederler.	3.3
Dijital teknolojilere erişime ilişkin yönlendirme/destek sunarlar.	3.2
Genel Ortalama	3.3

Tablo 10 incelendiğinde Uİ bölümü öğrencilerinin, öğretim elemanlarının dijital kaynakların kullanımını teşvik etmelerine ilişkin maddelere katılım düzeylerinin orta düzeyde (M=3.3) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin katılım düzeyleri madde bazlı olarak incelendiğinde ise öğretim elemanlarının kullanılan dijital teknolojilerin herkes tarafından erişilebilir olmasını sağlama (M=3.5) eğilimlerinin yüksek olduğunu düşündükleri görülmektedir. Diğer taraftan öğrencilerin, öğretim elemanlarının dijital teknolojilerin erişimine ilişkin yönlendirme/destek sunmalarına (M=3.2) dayalı maddeye katılımlarının nispeten daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

4. Sonuç

Bu çalışmada Türkiye'de Uİ programlarında verilen eğitim içerikleri ve uygulanan öğretim teknikleri üzerindeki dijital dönüşümün yansımalarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgularda dijital dönüşümün Uİ alanına mevcut yansımalarının Uİ program müfredatlarına ve ders izlencelerine yeteri kadar yansıtılmadığı ve araştırmaya katılan

öğretim üyelerinin bu yetersizlik konusunda ortak kanaate sahip olduğu belirlenmiştir. Müfredat ve ders izlencelerine dijital dönüşüme ilişkin ders ve konu başlıklarının yansıtıldığı birimler sayıca az olmakla birlikte, bu yansıtma sürecinin birim bazında genele yayılan bir değişim sürecinin değil öğretim üyelerinin kişisel ilgi alanlarının bu değişime izin vermesi yoluyla ortaya çıktığı görülmüştür. Görüşmeler sonucunda öğretim üyelerinin dijital dönüşümün müfredatlara yeterli şekilde yansıtılmadığını düşündükleri, ancak konunun önemine dair bireysel farkındalık geliştirmiş öğretim üyelerinin ders içeriklerinde bu konuya yer vermeye çalıştıkları görülmüştür. Bu sonuca göre Uİ bölümlerindeki Dijital Dönüşüm farkındalığının yavaş yavaş oluşmaya başladığı, bu farkındalığın derslere yansıma sürecinin kurumsal düzeyde olmamakla birlikte bireysel çabalarla yürütüldüğü belirlenmiştir.

Öğretim üyelerinin dijital teknolojileri kullanma, bu teknolojileri ders öğretme ve ölçme süreçlerine yansıtma düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç üzerinde COVID-19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitim deneyiminin de etkisinin olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan çalışmada elde edilen önemli sonuçlardan bir diğeri ise, değişim ve dönüşümlere direnç göstermesi beklenen köklü kurumların, Dijital Dönüşüm ve üniversite örneğinde dönüşümün önemini fark ederek hızlı bir uyarlanma sürecine girmiş olmalarıdır. Yenilikçi, dinamik ve dönüşümlere daha hızlı adapte olması beklenen yeni üniversitelerin ise bu dönüşümü ihmal ettikleri görülmektedir. Bu durum akademik kadro yetersizliği veya kurumsallaşma süreçlerinin tamamlanamaması gibi sebeplerle ilişkilendirilebilir.

Dijital dönüşümün küresel sistemin işleyişinde meydana getirdiği değişimin, Uİ program müfredatlarına yansıtılması sürecinin bireysel çabalarla olması, çalışmada elde edilen öğretim üyelerinin bireysel olarak dijital dönüşüme ilgilerinin yüksek çıkması sonucuyla doğrudan bağlantılı ve birbirini destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Bu kapsamda çalışmanın diğer bir boyutunu oluşturan dijital dönüşüm süreçlerinin öğrencilere yansıtılması konusunda ise öğrencilerin derslerin işleme ve ölçme-değerlendirme süreçlerinde dijital teknolojilerden faydalanılmasına yönelik olumlu ve yüksek düzeyde katılım gösterdikleri görülmüştür. Diğer taraftan öğrencilerin dijital verileri saklama, dijital güvenliği sağlama ve kişisel hakları koruma dijital yeterliliklere dayalı konularda yeterli yönlendirmelere ihtiyaç duydukları görülmektedir. Sonuç olarak öğrencilerin bakış açısından dijital dönüşüm süreçlerinde müfredat bazlı değişim değil dijital teknolojilerin kullanım süreçlerinde çeşitli dijital yeterliklerinin desteklenmesi yönünde ek uygulamalara ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Elde edilen veriler bütüncül bir açıdan ele alındığında bu çalışma, Türkiye’de yükseköğretim alanında dijital dönüşümün yansımalarını üç farklı boyutta Uİ programları örneği üzerinden incelemiştir. Çalışmada ulaşılan sonuçlar, yükseköğretim alanındaki yeni küresel rekabetin teknolojik ve dijital dönüşüme adaptasyon ile belirlendiği 21. yüzyılda Türkiye’deki dönüşüm sürecinin kurumsal düzeyde beklenen seviyeye henüz ulaşmadığı, ders içeriklerinin güncellenmesi gerekliliği konusunda bir farkındalığın olduğu, fakat bu farkındalığın müfredat ve ders izlencelerine tam anlamıyla yansıtılmadığı söylenebilir. Türkiye’de Yükseköğretim ile ilgili üst düzey bir kurum olan YÖK’ün “Dijitalleşen YÖK” politikasıyla birlikte tüm üniversite ve bölümlerde benimsenen bir yeniden yapılanma sürecine geçişin sağlanması Türk Yükseköğretimi için hayati önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlara göre, özellikle yeni kurulan üniversitelerde dijital dönüşüme yönelik adımların daha yavaş olduğu tespit edilmiştir.

21. yüzyılda küresel aktörler arasında değişmekte olan güç dağılımı, Türkiye’yi bölgesel ve uluslararası alanda yeniden konumlanabileceği fırsat ve tehditlerle karşı karşıya bırakmaktadır. Küresel güçlerin askerî ve ağır sanayi kapasitesi ile değil teknolojik üretim kapasitesi ile belirlendiği bu geçiş sürecinde yükseköğretimin hem yapısal hem içerik olarak dijital dönüşüme adaptasyonu Türkiye için geleceği şekillendirecek dinamiklerden birisi olarak ön plana çıkmaktadır. Bu çalışma kapsamında ortaya konulan ve sınırlı bir örnekleme dayanan sonuçların,

ulusal düzeyde geniş kapsamda ele alınarak bölgesel farklılıkların göz önünde bulundurulduğu bir eylem planına dönüştürülmesine, yeni araştırmaların dijital dönüşümün müfredat yansımalarını destekleyen, bu yansımaları öğretici ve öğrenci açısından yaygınlaştıran nitelikte çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Yazar Katkı Oranı (Authorship Contributions): Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Kaynakça

- Adesina, O. S. (2017). Foreign policy in an era of digital diplomacy. *Cogent Social Sciences*, 3, 1-13. <https://doi.org/10.1080/23311886.2017.1297175>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Canan-Sokullu, E. (2018). *Giriş: Üniversitede Dönüşüm ve Uluslararası İlişkiler Eğitimi*, Ebru Canan-Sokullu (Ed.). Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Eğitimi: Yeni Yaklaşımlar, Yeni Yöntemler, (ss: 1-16). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınevi.
- Canan-Sokullu, E. ve Tuğtan, M. A. (2018). *Uzaktan Eğitim Modeli ile Uluslararası İlişkileri Öğretmek*, Ebru Canan-Sokullu (Ed.). Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Eğitimi: Yeni Yaklaşımlar, Yeni Yöntemler, (ss. 87-122). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınevi.
- Creswell, J.W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions. 2nd Edition*. London: Sage.
- Duderstadt, J. J. (2001). The Future of the Research University in the Digital Age. https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/88270/2001_AAU_Spring_Mee ting_1.0.pdf;sequence=1
- Eloranta, L. (2015). “Digital Transformation in Social Science, What is Computational Social Science?”. <https://www.slideshare.net/laurieloranta/digital-transformation-in-social-sciences>
- Eyryce Tepeciklioğlu, E. (2013). Türkiye’de uluslararası ilişkiler eğitimi: Lisans ve lisansüstü ders programlarının karşılaştırmalı bir analizi. *Ege Akademik Bakış*, 13(3), 303-316.
- Güzel, İ. ve Özeren, E. (2021). COVID-19 Pandemi sürecinin lisansüstü eğitim faaliyetlerine etkisi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(20), 167-185.
- Göksu, O., ve Özkan, A. (2021). *Digital Diplomacy: An Evaluation of The Means and Opportunities That Digitalization Brings to Diplomacy*. Digital Siege. <https://cdn.istanbul.edu.tr/file/JTA6CLJ8T5/E8B4B21B33A34BA1A79A25EE447F9414>
- Green, J. A. (2022). The Rise of Twiplomacy and the making of customary international law on social media. *Chinese Journal of International Law*, 21(1), 1-53. <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmac007>
- Gürbüz, T. (2018). Dijital dönüşüm sürecinde eğitim ve öğrenme. *İktisat ve Toplum*, 92, 71-73.
- Hausberg, J. P., Liere-Netheler, K., Packmohr, S., Pakura, S., & Vogelsang, K. (2019). Research streams on digital transformation from a holistic business perspective: a systematic literature review and citation network analysis. *Journal of Business Economics*, 89, 931-963.
- Jisc, N. U. S. (2016). Jisc NUS Benchmarking tool-The student digital experience. https://digitalstudent.jiscinvolve.org/wp/files/2016/01/Jisc_NUS_student_experience_benchmarking_tool.pdf

- Keyman, F. ve Ülkü, N. E. (2007). Türkiye üniversitelerinde uluslararası ilişkiler ders müfredatı. *Uluslararası İlişkiler*, 4(13), 99-106.
- Karabacak, Z. İ. ve Sezgin, A. A. (2019). Türkiye’de Dijital Dönüşüm ve Dijital Okuryazarlık. *Türk İdare Dergisi*, 91(488), 319-343.
- Karaman, S. (2020). *Yükseköğretimde dijital dönüşüm*. Pegem Akademi.
- İlker Kerkez, F. ve Sakallı, D. (2022). COVID-19 salgınının lisansüstü eğitime etkisinin incelenmesi. *Pearson Journal of Social Sciences*, 7(18), 137-155. <http://dx.doi.org/10.46872/pj.488>
- Küçük, S. ve Çavuşoğlu, B. (2022). *Dijital üniversite, dönüşümün yol haritası*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Maastricht University (2023). Digitalisation and Politics. <https://curriculum.maastrichtuniversity.nl/meta/432935/digitalisation-and-politics>
- Misuraca, G., Pasi, G. ve Viscusi, G. (2018). Understanding the social implications of the digital transformation: Insights from four case studies on the role of social innovation to foster resilience of society. Noella Edelman, Peter Parycek, Gianluca Misuraca, Panos Panagiotopoulos, Yannis Charalabidis, Shefali Virkar (Eds.) *10th IFIP WG 8.5 International Conference, Electronic Participation ePart2018, 03-05 September 2018, Krams, Austria, Lecture Notes in Computer Science*, (pp. 145-156). Springer Publications.
- Ongur, H. Ö. ve Gürbüz, S. E. (2019). Türkiye’de uluslararası ilişkiler eğitimi ve oryantalizm: Disipline eleştirel pedagojik bir bakış. *Uluslararası İlişkiler*, 16(61), 23-38. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.541517>
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, *Digital Immigrants Part 1. Horizon*, 9(5), 1-5. <https://doi.org/10.1108/10748120110424843>
- PwC. (2015). The 2018 Digital University: Staying relevant in the digital age. <https://www.pwc.co.uk/assets/pdf/the-2018-digital-university-staying-relevant-in-the-digital-age.pdf>
- Redecker, C. (2017). European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu. Joint Research Center. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC107466>
- Sharma, A. ve Sisodia, V. (2021). Digital diplomacy and the global Pandemic. *Media Asia*, 49(1), 62-64. <https://doi.org/10.1080/01296612.2021.1973324>
- Simunjak, M. ve Caliandro, A. (2019). Twiplomacy in the age of Donald Trump: Is the diplomatic code changing?. *The Information Society*, 35(1), 13-25. <https://doi.org/10.1080/01972243.2018.1542646>
- Sullivan, C. (2016). Digital citizenship and the right to digital identity under international law. *Computer Law & Security Review*, 32(3), 474-481.
- TÜBİTAK Bilgem YTE (2022). Dijital Dönüşüm Nedir? <https://dijitalakademi.bilgem.tubitak.gov.tr/dijital-donusum-nedir>
- Tømte, C. E., Fosslund, T., Aamot, P. O., Degn, L. (2019). Digitalisation in higher education: mapping institutional approaches for teaching and learning. *Quality in Higher Education*, 25(1), 98-114. <https://doi.org/10.1080/13538322.2019.1603611>
- Vial, G. (2019). Understanding digital transformation: A review and a research agenda. *Journal of Strategic Information System*, 28, 118-144. <https://doi.org/10.1016/j.jsis.2019.01.003>

- Wessel, L., Baiyere, A; Ologeanu-Taddei, R., Cha, J., & Blegind Jensen, T. (2021). Unpacking the difference between digital transformation and IT-enabled organizational transformation. *Journal of the Association for Information Systems*, 22(1), 102-129. <https://doi.org/10.17705/ljais.00655>
- Yin, R.K. (2003). *Case study research: Design and methods (3rd Edt.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Yue, A. ve Beta, A. R. (2022). Digital citizenship in Asia: A critical introduction. *International Communication Gazette*, 84(4), 279-286. <https://doi.org/10.1177/17480485221094100>
- Yükseköğretim Kurumu Atlası (2022). Yükseköğretim Kurulu Lisans Atlası. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php>